

Terezín - Malá pevnost

Vypovídá dr.med. E. Siegel, praktický lékař

Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí, zpráva 38

Poněvadž jsem sám strávil 8 měsíců v Terezíně a měl přitom jako lékař příležitost vidět víc než druzí, hodlám zde vyličit dění v takzvané "Malé pevnosti"; je to líčení které by s malými obměnami mohlo platit i pro každý jiný internační tábor nebo věznici v Československu.

Jako první se tam po válce dostali vojáci německého Wehrmachtu, kteří tudy přecházeli, nebo se vraceli domů a byli chyceni českou Revoluční gardou. Tehdy tam RG tvořila hlavní část dozorcích oddílů.

M a l á p e v n o s t

Z Terezína v době války vystěhovali veškeré obyvatelstvo a město se stalo ghettem, v němž bylo místo asi pro 40.000 židů. Asi kilometr od města, na druhém břehu Ohře, leží Malá pevnost, která byla koncentračním táborem. Sestává ze čtyř nádvoří, soustřeďujících se kolem malého parku s panským domem, posádkovými kasárnami, hospodářskými budovami, stájem a kinem a jedním větším koupacím bazénem a skalkou.

V prvních třech nádvořích jsou kanceláře, sklady, truhlářské a zámečnické dílny. Ubytovací prostory pro internované jsou kasemata, vestavěná přímo do hradeb pevnosti a pocházející z dob Marie Terezie. V prvních měsících byl vězni obsazen jen takzvaný čtvrtý dvůr. Ten leží mezi vnitřním a vnějším valem a přichází se do něj 15-20m dlouhým, klesajícím tunelovitým průchodem. Dvůr sám je asi 80m dlouhé prostranství, na jehož podélných stranách jsou nově postavené přizemní cely, po pravé straně samoty, ve skupinách po deseti. Samotka je z holého, hladkého betonu, 1,45m široká a 2,45m dlouhá, v jednom rohu má porcelánovou mísu se splachováním a tlusté malé okénko z drátovaného skla, které vede na malý dvorek. Dveře vedou na jiný dvorek a mají větrací otvor asi 12x12cm s drátěnou mříží. Tyto dvorky jsou asi 2,5m široké a 15m dlouhé. Každý z těchto dvorků ústí dveřmi, které jsou v noci rovněž zavřeny, do hlavního dvora. Tři nebo čtyři dvorky byly zastřešeny sklem, ostatní byly směrem vzhůru otevřené.

Po levé straně hlavního dvora je pět velkých cel s místy po 200 lidech. V těchto celách stojí třípatrové dřevěné pryčny jako lůžka. Pryčny jsou z nehubovaných prken (jak vypadnou z pily). Každá cela má dva záchody a několik míst na umývání. Na konci dvora je po každé straně po třech celách, lépe řečeno, temných zamřížovaných chodbách, což jsou někdejší kasemata ve vnějším valu.

U v í t á n í o b ě t í

Zde chci vyličit jeden větší příjem nově příchozích zajatců, jak se udál kromě jiného 24. května 1945. Byl to transport asi 600 lidí obého pohlaví. Byly v něm zastoupeny všechny věkové skupiny. Mezi příchozími bylo mnoho sester Červeného kříže z pražských klinik.

Na valu, kterým vede průchod k 4. dvoru, vlály vlajky Červeného kříže, různé osoby u příjmu měly na rukávech pásky Červeného kříže, k nimž se ovšem málo hodily násady motyk pobité železem, které držely v ruce. V temném průchodu asi 4m před východem byla hluboko vytrhaná dlažba. Za řevu, hrozeb, mlácení, ranami pěstí byli příchozí muži nejprve hnáni poklusem dolů temným průchodem. Hned první padali, jakmile narazili na vytrhanou dlažbu, která se táhla jako příkop napříč chodbou, a v temnu ji sotva bylo vidět; o ně zakopávali a přes ně padali další, a do tohoto metr vysokého kopce svíjejících se lidských těl neúnavně a plnou silou mlátili

příslušníci RG, kteří se rozestavili po obou stranách, dlouhými okovanými obušký. Bez těžkých ran a zranění se na dvůr nedostal snad nikdo. Zásada, že každý, kdo sám nemohl vstát, má být zcela ubit (koncentračnický výraz pro to zní "dodělán"), se důsledně dodržovala. Na dvoře byli lidé dál štváni kolem dokola a přitom mrskáni. Kdo upadl a už sám nevstal, k tomu přistoupil povýšeně velitel pevnosti Pruša a několika údery mu odrazil levou a potom pravou ledvinu. Takto "dodělaní" lidé byli odvedeni do betonových cel, kde je nechali dochroptět. Pan velitel odpočítával řady tak, že při tom vždy stojícího uhodil železným obuškem do hlavy. Po tomto mlácení se museli všichni se zvednutýma rukama na osm hodin postavit ke zdi. Komu klesly ruce, byl opět nemilosrdně zmlácen. Jen tuto uvítací ceremonii zaplatilo asi 70 mužů životem. 500 mužů vehnali do jedné z velkých cel, kde namačkáni jeden na druhého našli místo, jen když leželi na boku. Tak museli strávit noc, jejíž ticho bylo vždy znovu přerušováno střelbou a křikem bitých lidí. Vedro bylo příšerné, vzduch k zalknutí. A takové noci mýjely jedna za druhou, po celé měsíce. (...)

Velitel Pruša a jeho správce Tomeš stále opakovali, že každý, kdo sem přišel, zde také musí chcípnout. Milost okamžitého ubití nebo zastřelení nebyla nikomu údělem. Každý musel náležitě "pykat", prostě řečeno: být pomalu umučen nebo ubit k smrti.

Dalším důsledkem bylo, že se skoro denně v jednom koutě dvora u vchodu vršily cenné papíry, dokumenty, průkazy, upomínky, fotografie ap., které patřily zajatcům a které jim sebrali a tam spalovali, poněvadž, jak pohrdavě prohlásil velitel, nikdo nebude už průkaz nebo upomínku potřebovat.

V l a s t n í o s u d

Předesílám, že jsem nikdy nebyl politicky činný. Byl jsem zástupcem krajského vedoucího německého Červeného kříže. Krajským vedoucím jsem se stát nemohl, poněvadž takový člověk musel mít důvěru strany. Po celou válku jsem měl denně v ordinaci mnoho Čechů, Slováků, Slovanů vůbec. S nimi se neustále hovořilo česky. Neměl jsem tedy důvod předpokládat, že by se mi ze strany Čechů mělo něco stát. 30. května 1945 v polední době bušil najednou někdo na dveře. Venku stála dvě auta těžce ozbrojených lidí. "Tady policie, ihned otevřít!" slyšel jsem je rvát. Otevřel jsem, vrazili mi do prsou a musel jsem tu hordu vpustit do bytu. (...)

Ranami do páteře a kloubů došlo k částečnému ochrnutí těla, takže jsem ležel téměř nehybně, s šílenými bolestmi a třásl se zimou na ledové chladné betonové podlaze. Prosil jsem Boha, aby mě už nechal zemřít a vysvobodil mě z muk. Třetího dne přišel český lékař a řval na mě, že mám vstát, protože jsem se však nemohl pohnout, vytáhl mě vzhůru za vlasy a opět mě hodil zpátky na podlahu. To bylo první lékařské ošetření, kterého se mi dostalo od českého kolegy. Nepříčetně mě trýznila žízeň. K jídlu jsem rovněž nic nedostal, ale se zraněními v ústech bych nemohl stejně nic jíst. Když mi pak přistavili šálek s kávou, musel mi ji jeden voják, kterého třetí noci uvěznil ke mně do cely, pomalu nalévat koutkem úst. Biřicové vždy znovu nahlíželi, zda ještě žiji. Přitom vždyky poznamenali: už chcípá, hned bude po něm, atd.

T á b o r o v ý l é k a ř

Čtvrtého dne ke mně přišel jeden vězeň, podívat se, zda jsem ještě na živu. Řekl mi, že se nyní musím hlásit jako práce schopný, jinak tady bídne zahynu. Protože jsem věřil, že mě pro nepravdivé hlášení nejpozději venku zabijí, ohlásil jsem se jako práce schopný. Měl jsem štěstí. Nasadili mě jako lékaře. Po hodině mi to ten spoluvězeň sdělil. Zvedl mě, postavil mě, takže jsem se potom po několika pokusech dokázal pomalu vypořádat ven. Holičským strojkem mi vyholili pruh vlasů od čela až do týla, dostal jsem jiné kalhoty, košili, sako a boty a mohl jsem nastoupit do služby. Nastoupit do služby je trochu přehnané. Bez cizí pomoci jsem se nemohl ani posadit na židli, tím méně z ní vstát. Levou rukou jsem si neustále musel přidržovat hlavu, protože týlové svalstvo jsem měl hrozně rozbité a hlava mi neustále padala na prsa.

Levým okem jsem viděl jen uprostřed světlo a následkem mnoha úderů na uši jsem velice špatně slyšel. V lékařské ambulanci jsem poprvé dostal obvaz a mohl se poprvé, ovšem za pomoci druhých, dostatečně napít. Jedna lékařka, která dříve pracovala na německé klinice v Praze, tam byla zatčena a nyní rovněž internována v Terezíně, mě osobně znala. Poslala mi slamník, na kterém jsem nyní mohl spát, neboť jinak všichni internovaní museli bez výjimky ležet na prkně přímo na podlaze. Těžko si představit, jaké bolesti vytrpěli lidé na celém těle rozbití. Často se rozmlácené maso zanítilo a docházelo k odpadání částí tkáně velkých jako dlaň, a tak mnozí internovaní podlehli po týdnech mučivého utrpení ranám, které dostali před delším časem. Položili mě v jedné cele na slamník, a já jsem upadl do spánku podobnému smrti. Hned po dvou hodinách se ptali, zda pracuji. Řekli jim, že jsem do této chvíle pracoval, jen jsem si teď trochu lehl. Mimochodem poznamenávám, že jsem vzápětí po týrání dostal těžké poruchy srdce a jen díky kombetinovým injekcím s ovocným cukrem jsem zůstal na živu. Ty mi dal jeden rovněž internovaný lékař jménem dr. Benna, který byl zatčen v Praze a dán na Pankrác. Ještě před přijetím v Terezíně (24. května) měl na hlavě silně hnisající rány od úderů obuškem. Dr. Benna si kromě jiného i tyto injekce opatřil sám, protože v někdejší terezínském ghettu se léky povalovaly skutečně v celých hromadách.

Z a b í t í n a r o z k a z

Sotva se opět rozbíhala moje lékařská činnost, už mě vyzvali, že mám zabíjet injekcemi internované, kteří byli umístěni v sousední cele č. 50. Kdybych byl řekl Ne, bylo by to jen znamenalo, že mě ubijí k smrti. Poukázal jsem na svou rozbitou pravou ruku a prohlásil, že ještě nemohu dávat injekce. O dva nebo tři dny později mi znovu dali rozkaz, dopravit tyto lidi injekcí do záhrobí. Krátce mi vysvětlili, že je škoda ty starší lidi ještě živit, takový náklad nelze vyvážit tím, co ještě mohou odpracovat. Že moje rozbitá ruka zásah znemožňuje, nebylo uznáno. Jaké trápení mi takový úkol působil, pochopí každý citlivý člověk. Odmítnutí pro mne znamenalo smrt. Řekl jsem tedy Ano, avšak ampule, určené pro injekce, jsem tajně vybral ze skříně na léky a schoval pod svým slamníkem. Další protahování však bylo sotva možné – mohl to být odklad jen na několik dní – a obstaraly se nové ampule. Tu mi přišla na pomoc jiná okolnost. Protože v lágru vypukl skvrnitý tyfus, přijel předseda hygienického ústavu v Praze, dr. Patočka, do Terezína a vyšetřoval internované, zda jsou mezi nimi případy infekce. Zjistil 16 onemocnělých skvrnitým tyfem a dal pokyn, aby mimo 4. dvůr byla zřízena tyfová stanice, a já jsem byl určen jako její lékař. To bylo 6. června 1945.

Tím jsem se dostal mimo 4. dvůr, který byl večer vždy uzamčen, neměl jsem tedy už Bohu díky příležitost provádět vstřikování, které se dělo v noci. Jako tyfový lékař jsem měl povinnost pravidelně kontrolovat všechny cely, proto mohu jako očitý svědek vypovídat o zmíněných 50 celách. Lékařská ambulance byla v cele 49, která byla připojena k cele 50. Slamníky v těchto celách nebyly, na podlaze byla pouze neohoblovaná, neopracovaná prkna. Na nich byli nemocní tak stěsnáni, že nemohli ležet na zádech, nýbrž jen na boku. Při tom bylo mezi nemocnými mnoho čerstvě amputovaných, většinou šlo o amputace nohou, často od stehna, mnozí měli odňatou paži. Byli to vesměs chlapci ve věku od 16 do 18 let, údajně příslušníci SS. Seděli na holém betonu, namačkání jeden na druhého, navzájem na sebe naráželi svými pahýly, obvazy úplně prosáklé hnisem, hrozivě zapáchající a prolezlé mušními larvami. Některým obvazy spadly, bylo vidět holou hnisající ránu nebo kostní pahýl. Úpěnlivě prosili o obvázání, a já nikdy v životě nezapomenu na ty usouzené a příšernými mukami a nekonečným zoufalstvím poznamenané obličej, jak tam na sebe natlačeni dřepěli na zemi a soustavně naráželi do svých ran. Tito nejubožejší byli pastvou pro velitele Prušu a jeho biřice. Všeobecně se tyto cely neukazovaly komisím, které neustále přijížděly z Prahy; jen čas od času docházelo k předvádění těch, kteří tam leželi, pokud chtěl velitel Pruša dopřát malé povyražení svým dobrým známým. Jako

lékař jsem těmto chlapcům nesměl dát ani obvaz, ani s nimi slovo promluvit. Při kontrole jsem byl držen za paži a bylo mi řečeno, jestliže s amputovanými prohodím jen slovo, budu tam muset s nimi zůstat. Mučednictví těch nejubožejších trvalo několik týdnů. Viděl jsem je ještě jednou – jako mrtvolky, se stopami bití, zejména s krevními podlitinami na pahýlech. Zda byli ubyti k smrti anebo podle "patentu Terezín" zaškrceni, či dostali injekci z milosti, mi není známo.

T y f o v á s t a n i c e

Když jsem 6. června 1945 zřídil stanici skvrnitého tyfu, přidělili mi dvě sestry a první den jsem přijal 16 nemocných tyfem (muži), druhý den k nim přibylo ještě 15 mužů. Všichni měli 40 stupňů horečky, následkem onemocnění velmi špatně slyšeli, byli z valné části zcela omámeni, neklidní a postižení průjmem. Prádlo pro nemocné nebylo. Všude se to hemžilo blechami. V mátožném stavu soustavně opouštěli lůžka, nereagovali na zavolání, a v krátkosti byla celá místnost i záchod úplně zamazány řídkou stolicí, stejně jako slamníky a pacienti sami. K tomu přistupovalo množství blech a hejna much, která přilétala z protější márnice, kde často po celé dny ležely nahé mrtvolky. Štěnic bylo nekonečně. Poněvadž jsme pro pacienty neměli nic k pití, potáčeli se soustavně na splachovací klozety, aby odtamtud z mís pili vodu. Sám jsem byl po celém těle tak rozbitý, že jsem sotva bez pomoci vstal ze židle; večer mě musela jedna sestra položit na lůžko, umýt a ráno zase zvednout.

Byl jsem zoufalý a doufal jsem, že mě skvrnitý týfus vysvobodí ode všech útrap a starostí. Třetího dne se náhle situace změnila. Očekávala se inspekce z Prahy. Přidělili mi 5 sester, množství prádla, dostatek kávy pro nemocné a americký preparát DDT, zvaný též neocit, prášek, kterým jsme posypali všechny slamníky, nemocné, personál, prostě celé infekční oddělení, takže to tam vypadalo jako v mlýnici. Úspěch byl ohromující. Po 1-2 hodinách byla mračna blech beze zbytku zničena, podlaha byla černá mrtvými mouchami a během dvou dní začaly i štěnice vysychat a stejně tak byly vyhubeny vši, o které hlavně šlo. První světélko uprostřed mého bezmezného zoufalství! Tyfová stanice se rychle stala malým, dobrým vzorovým zařízením, které ovšem bylo v příkrém rozporu s ostatním lágrovým ubytováním a zacházením s ostatními internovanými. Prof. Dr. Patočka přijížděl často na inspekci; dostával jsem potřebné prádlo, stejně jako medikamenty i neocit, v dostatečném množství.

L i d s k é b e s t i e

(...) Poněvadž si velitel a největší část zaměstnanců přisvojili vše cenné, co patřilo internovaným jako šaty, peníze, atd., to znamená, odcizili to státu, byli zato později velitel, Tomeš a několik dalších zatčeni a postaveni před krajský soud v Litoměřicích.

Stalo se tak nikoli pro nesčetné vraždy, které měli na svědomí, nýbrž pro zpronevěru zlata a cenných předmětů, které si ponechali pro sebe, místo aby je odevzdali státu. Velitelova dcera Soňa Prušová měla např. kufřík plný briliantů, zlata, dámských hodinek, šperků a jiných hodnotných věcí, které pocházely od internovaných z Prahy. Dodnes pobíhá po Litoměřicích v kožené bundě, kterou ukradla jedné lékařce. Jinak jsem ještě nezažil děvče tak sadisticky založené, jako byla tato Soňa, které bylo sotva 20 let. Někdo mi řekl, že sama pomáhala ubít k smrti 28 lidí. Že vytrhávala ženám chomáče vlasů, tloukla je pěstmi do obličeje nebo do břicha a kopala je a bičovala, o tom mi vyprávěly sami postižené ženy. V každém případě, kdykoli jsem ji viděl, jak vzrušená, se svítícíma očima a chamtivým výrazem běží do čtvrtého dvora, věděl jsem, že nyní budou trýznění lidé a krev poteče proudem.

Několikrát do týdne, zejména večer nebo v noci, přicházeli do pevnosti Rusové v podnapilém stavu. Musely nastoupit ženy a oni si vybírali ty, které si přáli k pohlavnímu styku. Zato dostávali představení kořalku, tabák, špek a podobně. Tehdejší velitel dvora, jistý Alfred Kling, který pocházel z Polska, se nakazil kapavkou,

což mu ovšem nebránilo v tom, aby nutil stále další internovaná děvčata ke styku s ním.

Tento "Alfred" ostatně provozoval ubíjení k smrti s vědeckou metodikou. Prohlašoval, že umí mlátit lidi tak, že dotyčná oběť zemře buď ihned, po dvou hodinách nebo po dvou dnech, či dokonce po 8 dnech, anebo se do 14 dnů uzdraví. Tuto schopnost také opětovně prakticky ad exemplum předváděl. Příklad: Jeden internovaný po třetí ukradl chléb. Kápo z jeho cely, dříve zločinec z povolání jménem Männe, proto určil, že má být "oddělán". Nejprve byl trochu zbit, takže mu tekla krev. Když jsem ho naposledy viděl živého, proudila mu po obličeji krev z několika tržných ran, a v tomto stavu byl dodán Alfredovi. Ten prohlásil: "Padesát ran – dvě hodiny". Před internovanými děvčaty, která musela přihlížet, rozmlátil pak přivedenému za neustálého počítání paže a nohy, hrudní koš, atd. a nechal jej tak ležet na zemi. Po dvou hodinách ten člověk zemřel a Alfred byl na to zřetelně hrdý.

Tito naši velitelé byli skutečně pyšní na to, že po dvou až třech měsících internačního tábora vypadali internovaní tak bídne a zuboženě jako dříve koncentračníci po 3-4 létech. Bušili se do prsou: "Za dva měsíce jsme vás dodělali tak, jak to dokázalo gestapo za pět let".

Velitelé

Koncem června, začátkem července byl do lágru jmenován nový velitel pevnosti, jistý štábní kapitán Kálal. Určitě nebyl přítelem Němců, ale byl korektní, pravý důstojník, což v takovém lágru znamená mnoho. Ocitl se tam na osamělé výspě. Všichni podřízení tvořili blok proti němu.

Myslím, že se nemýlím, předpokládám-li, že hlavně díky jemu, a z části také prof. dr. Patočkovi, nebyli všichni obyvatelé tábora beze zbytku zničeni, jak to měl na programu Pruša, Tomeš a spol. Také úřední lékař dr. Schramm a několik málo dalších zaměstnanců tábora se projevovali jako slušní lidé, kteří sice korektně plnili své povinnosti, přece však zachovávali lidskost.

Prvním velitelem "Malé pevnosti" od května 1945 byl jistý Alois Pruša, který si říkal kapitán a většinou chodil v uniformě, zdobené sovětskou hvězdou, srpem a kladivem. Byl velice tlustý, vypadal brutálně a byl dříve za Němců v terezínském koncentračním táboře. Týrání lidí mu bylo největším potěšením, stejně tak pokud možno brutální ubíjení, a zvláště se kochal amputovanými, kteří byli natěsnáni ve dvou celách a které opakovaně navštěvoval. Při těchto návštěvách radostně poskakoval jako klaun sem a tam. Téměř denně se odehrávaly zpustlé oslavy. To se dělo v místnostech v těsném sousedství jeho bydliště, kde spala jeho žena se dvěma dcerami. Při těchto příležitostech byla "pozvána" děvčata, a hody většinou končily jeho oblíbenou hrou: hrálo se na bordel a děvčata se musela svléknout do naha a o následujících orgiích nechci dál vyprávět. Toto sdělení jsem obdržel od děvčete, kterému Pruša v opilství roztránil vinnou láhev o koleno. Utrpěla hlubokou, dlouhou ránu, jejíž zahojení trvalo měsíce. I jedna další dívka, která byla "pozvána", mi potvrdila totéž. Bližších podrobností se zdržím.

K a ž d o d e n ě 6 0 0 k a l o r i í a m i l i o n o v á l o u p e ž
Jídla bylo z počátku dostatek, i když maso bylo často zkažené a chléb naplesnivělý. Zakrátko bylo stravování podstatně nuznější. Zatímco se dřív rozděloval chléb na čtyři lidi a polévka byla přece jen výživná, snížila se na základě jednotného nařízení ministerstva vnitřní věci dávka chleba na polovinu a polévka se podobala pomyjím, v nichž plavalo několik krup a kousků brambor. To vše bez soli a po celé měsíce. Spočítali jsme, že to bylo asi 600 až 800 kalorií na den, totéž i v zimě, kdy lidé soustavně mrzli a přitom museli pracovat. Lze namítnout, že 250g chleba a sotva 70g živin musí bezpodmínečně vést k smrti, což souhlasí, a to bylo záměrné. Jestliže přesto velká část osazenstva lágru nezemřela zákonem předepsanou smrtí hladem, pak jen proto,

poněvadž Rusové, kteří se v mnoha ohledech projevovali lidštěji než Češi, dávali četným oddílům, které u nich museli pracovat, dostatečně najíst, takže ty dokonce přinášely potraviny svým kamarádům v lágru; podobně tomu bylo u zemědělských pracovníků, poněvadž čeští sedláci často nejednali jako bestie, nýbrž jako lidé. Kromě toho byla v často vládnoucích zmatcích příležitost k opakovaným, i větším krádežím.

I jinak jednali Rusové v mnohém případě slušněji. Například vždy znovu zakročovali, když byli naši lidé příliš mláceni. Jeden ruský lékař pravidelně zrána obvazoval rozbité hlavy těm, kdo museli u Rusů pracovat, a veřer zas obvazy odstraňoval, aby lidem při návratu do pevnosti obvazy s bitím nestrhali. Byli to rovněž Rusové, kteří pomohli mnohým internovaným k útěku tím, že je prostě vzali sebou autem přes hranice. Mnohým zoufalým děvčatům, která ke mně přicházela kvůli opakovaným znásilněním, jsem poradil, aby se raději držela nějakého Rusa a s ním utekla, a vím, že v mnoha případech tato rada vedla k úspěchu.

Ve volném čase jsme na základě rozsáhlého výzkumu, provedeného pomocí dotazů, dospěli k odhadu, jak vysoko lze ohodnotit jmění, ukradené v Terezíně. S jistou obezřetností bylo možno odhadnout loupež asi na 500 milionů českých korun. Jsem přesvědčen, že českému státu nebylo odvedeno víc než 5%.

Českému ministersvu vnitra je nutno vyslovit uznání, jak se na základě přísně vědeckého vyloučení jakéhokoli významějšího přídělů bílkovin, a to v nesčetných zajateckých táborech, tak i ostatnímu německému obyvatelstvu, pokusilo uskutečnit s nepochybnou nadějí na úspěch vyhlazení všech Nečechů. (Kromě čtvrt litru mléka pro děti a půl litru mléka pro malé děti neobsahují potravinové lístky žádný příděl bílkovin.) Jestliže se toto vyhlazení nezdařilo uskutečnit podle záměru zcela plánovitě a dokonale, pak se tak stalo z části díky jistému lajdáctví, které německému obyvatelstvu přece jen umožnilo opatřit si pod rukou potraviny, tím spíš, že jich bylo všude dost; dále díky tomu, že přece jen někteří Češi i Rusové zůstali lidmi a pomáhali, a díky jakémusi neporozumění úředních orgánů, které nepochopily účel a smysl daného nařízení. Proto se mohlo stát, že byl mezi internovanými dvakrát rozdělen nuceně poražený kůň a několikrát se vydávala k jídlu krev. Rovněž tak bylo v prosinci 1945 povoleno rozdělit několik metráků sušeného sýra, které poskytl švýcarský Červený kříž, což znamenalo nechtěné zhacení úředního programu ze strany podřízených orgánů, které neznaly situaci. Na sklonku podzimu a v zimě k tomu přistoupilo povolení potravinových balíčků do 3 kilogramů měsíčně. To vše překazilo stoprocentní úspěch plánu. Pro snažší pochopení pro laiky poznamenávám, že vyloučením bílkovin z potravy lze člověku přivodit sice ne rychlou, ale jistou smrt. (Německy: edém čili otok anebo vodnatelnost z hladu. Anglicky: protein deficiency. Rusové to označují jako dystrofii, což je zároveň latinské, vědecké označení.) Lidé pak umírali buďto "z nedostatku jiné potravy na kost vyhublí" anebo "neforemně opuchlí", přičemž je smrt usnadněna závěrečným průjmem. Poukazují na to, že se i zajatci z Ruska ještě před časem vraceli silně opuchlí, rovněž pro nedostatek bílkovin, tento stav se však v poslední době zlepšil.

Měli jsme dosti představitelů obou typů, kostlivců i opuchlých. Co však zakusí člověk předtím, než vyhubne na kost, musí-li trávit noci v leže na hrubých prknech nebo na betonové podlaze, trýzněn nočním nucením na moč, vystaven chladu nebo vedru ve vzduchu k nedýchání, neustále honěn do práce bitím nebo křikem, to vše je úděsné a odpovídá to lidumilným záměrům ministerstva vnitra. Také bití a týrání, kterého se internovaným dostávalo, kdykoli šli kolem dohlížitelé, se zřejmě ve všech lágrech provádělo na základě jednotných směrnic.

Hitler pracoval špatně

Snad je zajímavé uvést často se opakující výtku, kterou tamnější Češi předhazovali Hitlerovi, že totiž špatně pracoval, že dosud existují židé, kteří zůstali na živu. Měl být skutečně důkladnější. Tento názor je v českém národě všeobecně rozšířen, jak se mi

potvrdilo i z jiné strany. (...) Jmenuji zde židy a poloviční židy, kteří byli internováni v Terezíně, a pokud vím, dodnes tam sedí: jistý Schüick, Glässner, Spieker, Herbert, Geitler aj.

Ú m r t n o s t n a d 5 0 %

V květnu 1945 bylo dopraveno do Terezína 72 vojáků Wehrmachtu, v žádném případě však příslušníků SS. V září 1945 zbylo z nich na živu ještě 34. Úmrtnost v měsících květnu a červnu čítala podle záznamů 200 mužů, pokud se vůbec záznamy vedly, a 6 žen. (Mnoho ubitých nebylo vůbec zaznamenáno.) Vysvětlení nápadně vysoké úmrtnosti mužů, 33 mužů na 1 ženu při téměř stejném počtu mužů a žen v lágru, je velmi jednoduché: trýznění a bití byli vystaveni především muži.

Úmrtnost na skvrnitý tyfus byla nízká díky umožněnému lékařskému zásahu a medikamentům nalezeným v Terezíně a díky poměrně dobrým ubytovacím možnostem, jakož i mírnému typu skvrnitého tyfu (pouze 11 úmrtí při 74 onemocněných). Z toho polovina zemřela na proleženy, neboť byli před tím tak mláceni, že jim z hýždí a ze zad vypadávaly kusy tkáně velké jako ruka. Zvláštní diety při onemocněných neexistovaly. Epidemii úplavice bylo možno dalekosáhle potlačit pomocí bakteriofágu (opět poskytnutého laboratoří prof. dr. Patočky), přestože ani při úplavici dieta nebyla.

P a t o l o g i c k á p r o l h a n o s t

Prolhanost vedení tábora byla patologická.

Jak se například klamaly komise. Přijela jedna komise a Pruša ji vedl do jedné cely se slovy: "Tady jsou samí SSmani a gestapo!" Když o tom jeden člen ruské komise zapochyboval, poněvadž tam viděl několik chlapců ve věku od 12 do 14 let, kteří sotva mohli být příslušníky SS, prohlásil Pruša naprosto lživě, že to jsou synové esesmanů a gestapáků, a jeden z nich zabil 11 Čechů.

Častěji se vyprávělo, že ministerstvo vnitra rozhlasem do zahraničí vyhlašovalo, že se v Terezíně nacházejí pouze příslušníci SS, gestapa a lidé odsouzení k dlouhodobým trestům, přestože polovinu osazenstva tvořily ženy až do věku 92 let a děti; ale také muži, hlavně pražští Němci, byli slepci, slepí vojáci, sem zavlečení z ústecké nemocnice, nebo zajatí při loupežných taženích, anebo to byli vězni, kteří sem byli dodáni z přeplněného okresního soudu, protože nemohli být z ničeho podstatného obviněni. (...)

Ú s t e c k é o b ě t i d o d á n y m r t v é

Koncem července 1945 došlo v Krásném Březně (v blízkosti Ústí nad Labem) k explozi v muničním skladu. Nato nastalo zejména v Ústí hlavně přicestovalými Svobodovými gardisty všeobecné pronásledování Němců. Mnozí byli zahráni do Labe a tam zastřeleni nebo po nich házeli ruční granáty. Lidé, kteří přicházeli z továrny Schicht, byli zastaveni na labském mostě a přinuceni skákat odtud do Labe, přičemž po nich stříleli a házeli granáty. 31. července 1945 přijelo do Terezína v uzavřeném autě 21 lidí s bílými páskami na rukávě, s nápisem: Závody Schicht. Po celé odpoledne stáli u zdi a označovali je jako werwolfy. Krátce před půlnocí jsme slyšeli známé dopadání obušků na hlavy, řev a silné rány dopadající na těla. Jeden známý mi později sdělil, že ještě v noci spolu s jinými internovanými musel v bráně odklízet a čistit krev, mozky, zuby a vlasy a sypat tam čerstvý písek. Těch 21 mužů jsem už neviděl. Informoval jsem se potají v kanceláři; byli tam uvedeni s poznámkou: "dodání mrtví". (...)

S m y s l m e z i n á r o d n í c h k o m i s í

Téměř směšné bylo chování táborového vedení, jestliže byla ohlášena nějaká komise. Zpočátku se například stalo, že se jeden Rus ptal, co znamená krvavý obušek, položený v cele na stole. "Je tu snad někdo bit?" Přirozeně zvolalo všech 500 obyvatelů cely jednohlasně: "Ne". Bylo by nepředstavitelné, jakým útrapám by byl

vydán na pospas ten, kdo by zavolal "Ano". Později, když sem jezdili Angličané (jednotliví novináři), byli všichni poplašení. Cely se hermeticky uzavřeli, nikdo z internovaných je nesměl opustit, a novinář byl zleva a zprava eskortován velitelem a zaměstnanci, a tak provázen pevností. Míjel všecko, co stálo za vidění, a bez ustání mu vyprávěli o německých krutostech.

Přitom bylo stále slyšet věci, které působily komicky: Na příkré skalce prý SSmani znásilňovali tisíce žen (po tisících se to nikdy nedělo) a potom je topili v koupacím bazénu. Skalka byla tak příkrá, že by tam ani nejobratnější světák snad nenašel místečko k pohlavnímu styku.

Zatímco zpočátku panovala hrozivá brutalita a lidé byli bez ustání a bez zábran mláceni, bylo bití později zakázáno. Velitel pevnosti sám nesmlouvavě zastával tento zákaz a také jinak přísně hleděl na pořádek. Vzhledem k nevalné disciplině a vztahu podřízených vůči němu dokázal ovšem týrání pouze omezit; za jeho zády se přesto dělo velice mnoho.

P o m o c z e Š v ý c a r

Se stejným úspěchem se setkal příděl potravin od švýcarského Červeného kříže, na nějž se žádostivě čekalo a který konečně v prosinci 1945 došel jako dar asi 4 tun potravin – nudlí, konzervované zeleniny, suchého sýra a pod. Bylo tam i mléko v konzervách nebo sušené pro děti. Úmrtnost klesla na polovinu. Děkuji při této příležitosti Červenému kříži, který prokázal tolik dobré vůle a skutečně vydatně pomohl, pouze lituji, že na to bylo nutno čekat sedm měsíců. Zřejmě poučení zkušeností, předali tyto potraviny mně a internovaným v lágru, museli jsme převzetí potvrdit a byl jsem dotázán, zda z toho internovaní něco dostanou. Řekl jsem tehdy "Doufejme." Tento postup byl jediné vhodné a správné, aby se zajistilo účelné využití. Soustavně jsem musel svádět těžké boje, poněvadž vždy znovu docházelo k pokusům tento příliv zastavit a tyto potraviny nepoužívat. S radostí však mohu říci a prosím, aby to bylo Červenému kříži vyřízeno, že skutečně více než 80% tohoto daru šlo k dobru internovaným, což je neobyčejně vysoký úspěch, protože nebýt oné obezřetnosti Červeného kříže, bylo by sotva 10% použito k původnímu účelu. Dodatečně musím cosi upřesnit. V době mého propuštění v lednu 1946 zbývala ještě vydatná zásoba tohoto přídělu Červeného kříže. Jak mi však sdělili později propuštění, byl tento pozůstatek přece jen z největší míry zašantročen a nepřipadl internovaným.

K o j e n c i, d ě t i a m l a d i s t v í

Pozoruhodná byla internace kojenců, malých dětí a dětí do 12 let, kterých jsme měli asi 100. Děti nad 12 let se počítaly mezi dospělé a podle toho se s nimi jednalo a bídně zacházelo. Přestože se v pevnosti prasata vykrmovala mlékem, pro kojence nebyla ani kapka mléka k sehnání; nejprve bylo nutno dostat povolení nadřízeného úřadu, což trvalo zhruba dva nebo tři týdny. Propadal jsem zoufalství a stál před problémem živit asi 20 kojenců kaší a troškou cukru bez jediné kapky mléka. Problém se vyřešil, když se mi oklikou podařilo sehnat konzervované mléko a přivést do tábora. Později se ta věc prozradila a internovaný, který dal peníze na kojenecké mléko, putoval na samotku.

Děti byly ubytovány v baráku z prken, kde se dříve skladovaly staré kůže, měly dvůr na hraní, mohli se tam sušit plínky a prádlo, zkrátka, toto dětské oddělení, vedené lékařkou a mně přímo podřízené, se stalo malým vzorným oddělením a předvádělo se jako reklama novinářům, kteří tam dokonce natáčeli filmové záběry. Postoj ministerstva vnitra se projevoval i zde a je doložen výrokem, který mám dodnes v paměti: "My Češi jsme zde umírali, a vás necháváme při životě".

Jak byl ten barák z prken dobrý v létě, vzdušný, všude mezi prkny jste viděli oblohu a mohli tudy prostrčit ruku, tak byl nepříjemný, když se ochlazovalo. Týden po týdnu nám slibovali, že děti buď propustí nebo umístí někam jinam. Sám velitel pevnosti a

ještě intenzivněji úřední lékař se snažili, jak mohli; ale všechny úřady venku odmítaly, nikde nebylo pro ty děti místa. V Litoměřicích bylo sice množství velkých místností prázdných, stejně jako 600 bytů, přesto však pro děti místa nebylo. Přišel říjen, děti už strašně mrzly, a v listopadu začaly první mrazy. Voda byla zrána zamrzlá, a i když děti spaly přikryté dvěma dekami a natlačeny jedno na druhé, přesto strašlivě mrzly. Paliva bylo velice málo a topení pomáhalo jen v největší blízkosti rozžhavených kamen, kde byla teplota poněkud snesitelná, zatímco v ostatních částech baráku zůstávala pod nulou. Některým dětem omrzly ručičky, jiné nemohly v zimě zadržet moč a ležely potom v mokřím prádle na mokřím slamníku. Konečně, po dlouhém úsilí a díky pochopení a pomoci velitele tábora, majora Kálala, se mi koncem listopadu či začátkem prosince podařilo přeložit děti do 4. dvora do jedné velké cely, kde stála dvě kamna a teplota byla jakž takž snesitelná. Ošetřovatelky spaly v zmíněném dřevěném baráku po šesti v jedné místnosti, což veliteli dvora jménem Beneš, mladému chlapíku, nebránilo v tom, aby několikrát týdně vešel v noci dovnitř, lehl si tam v holínkách do postele s jednou internovanou a před ostatními s ní souložil.

O b c h o d s k o ř a l k o u, t a b á k e m a ž e n a m i

Příznačný byl vztah mezi představenými a podřízenými, podřízení byli vlastně daleko silnější, a jestliže došlo k různicím, zvítězil vždycky podřízený. Lze si pak představit obtížné postavení velitele pevnosti. Někteří sadisté, jako jistý Truka, zastupující dozorce a druhý velitel 4. dvora, dokázal terorizovat celou pevnost. Z takových bestí měl každý strach. Podobný typ byl jistý Valchař, který nechyběl při žádném zabíjení a i jinak byl schopen jakékoli podlosti. Ten byl velitelem 2. dvora.

Mnozí z těchto malých lidiček vydělávali těžké peníze. Jistý Ortl nechával internované vyrábět květiny z kůže, na 45.000 během dvou měsíců. Představme si jen, kolik tento malý člověk na kožených květinách vydělal.

Do pevnosti byly dopraveny stovky matrací z koňských žíní. Sebrali je z židovských bytů v Terezíně po odchodu židů. V pevnosti se matrace rozcupovaly, žíně nacpaly do velkých žoků a prodaly. Opět vítaný příjem pro malé lidičky. Ve velkotruhlárně ve 2. dvoře se neustále vyráběl nábytek i jiné předměty. Kromě toho zprostředkoval Ortl za kořalku, špek a tabák Rusům ženy, jednou jako zvláštní pochoutku devět žen v posledním měsíci těhotenství. Že z toho byly dvě mrtvé děti, pana Ortla zřejmě nerušilo. Jedna z těhotných se nechtěla pohlavnímu styku podvolit, viděl jsem ji o dva dny později, horní část těla, zejména prsa a paže měla rozškrábané a zbité do modra a na břicho rány po holínkách. Divil jsem se tehdy, že tato žena předčasně neporodila. Oficiálně byly ty ženy přidělovány Rusům na práci, a ti je potom zneužívali sexuálně. Pokud se ženy zdráhaly nebo nevyhověly, byly jako líné poslány zpět do tábora, kde pak byly patřičně přísně potrestány.

S t a r o b i n e c

Několik řad malých cel na 4. dvoře bylo vyhrazeno jako starobinec a domov pro invalidy. Dveře vedly na malý dvůr. Když přšelo, zatékala voda po betonu do cel a slamníky, které tam ležely na zemi, plesnivěly. V září to ještě šlo; ale v říjnu, když nastaly chladné noci, lidé strašlivě mrzli. V jedné řadě cel, kde bylo umístěno 27 lidí (po třech v celách pro jednoho), žilo jich po dvou měsících zimy a hladovění už jen sedm. Lze si představit, kolik hladu, zimy a duševních muk tito lidé prodělali. V době, když už nastávala zima, se mi po třídením boji konečně podařilo ubytovat asi padesát lidí, zbytek starobince, v jedněch kasematech, kde alespoň netrpěli tolik zimou. Mnohem hůř na tom byli obyvatelé cely 44 ve 4. dvoře. Protože věznice krajského soudu v Litoměřicích byla přeplněna, do této cely dopravili asi 60 vyšetřovaných. Nesmělo se topit, se stropu neustále kapala voda, omítka se loupala a padala dolů. Vše bylo vlhké, i obě přikrývky, které měli vězni k dispozici. Zimní kabáty lidé měli jen zcela vyjímečně. Tito ubožáci nesměli opustit celu ani se dostat na

nemocniční revír, směli jen na cele umřít. Pokud ještě byli při silách, pobíhali polovinu noci sem tam, aby se trochu zahřáli, potom museli opět pod vlhkou deku. V některých dobách byla podlaha zmrzlá. Je samozřejmé, že tu nastalo masové umírání. (...)

J e d e n l i d s k ý o s u d

Hrabě Ledebur, někdejší křesťansko sociální politik v parlamentu, jemný, klidný a nesmírně sympatický člověk, byl navzdory svému věku (72 let) v prvních měsících soustavně držen na samotce, přičemž mu zakázali jakýkoli styk s ostatními, s výjimkou lékaře. Byl to idealista, který věřil, že bude moci vypovídat. Vyprávěl mi, že sedí kvůli jakémusi archeologickému šperku, který patří jeho paní a který nebyl dodnes nalezen. (...) Přes svůj vysoký věk se po měsíce výtečně držel. Po několika měsících si však musel lehnout, protože měl hnisavý vřed na noze, který jsem mu otevřel a ošetřoval. Sám jsem musel na osm dní do litoměřické nemocnice, abych si dal zrentgenovat a ošetřit ruku zlomenou při týrání (a zároveň se setkat se ženou a dětmi). Když jsem se vrátil, zjistil jsem, že se noha zhoršila a hrozí sněť. Šel jsem tedy k sekretáři a žádal, abych směl hraběte převést do nemocnice v Litoměřicích, poněvadž je nutno dolní část nohy odejmout, jinak zemře. "At' chćípne!" zněla odpověď. Poněvadž mi bylo starého pána hluboce líto, pokoušel jsem se ještě několikrát dostat jej do litoměřické nemocnice, ale vždy s tímž neúspěchem. (...) Po dalších 10 až 14 dnech byl stav starého pána skutečně smutný. Přijela komise z Prahy a seřvala mě, proč jsem už nedopravil hraběte do nemocnice, což se stalo ještě týž den. Vzkázal jsem řádové sestře, aby se o něho zvlášt' pečlivě starala, byl dříve vůdcem křesťanských sociálů a je to nesmírně vzácný člověk, aby tedy pro něj učinila, co je v lidských silách. Katolické sestry, které měly vždy srdce pro internované a byly jimi právem označovány jako "andělé", činily, co mohly. Hrabě však zemřel téhož dne, kdy ho chtěli navštívit jeho anglický švagr a princ Liechtenstein. Hraběnku v zimních měsících zavřeli na krajském soudu v Litoměřicích. (...)

S r o v n á v a c í p o z o r o v á n í , k t e r á s e v n u c u j í

Od mnohých dřívějších vězňů německých koncentračních táborů, kteří museli znovu sedět v Terezíně, jsem poměrně přesně a z první ruky informován o metodách gestapa a o hrůzách koncentráků, tedy od lidí, kteří tam sami byli vězni a koncentráky nechválili, přece však jednomyslně konstatovali, že terezínský lágr je horší. (...) K tomu chci poznamenat jen jedno: Terezín není jediný. Hovořil jsem s vězni z jiných táborů a vězení, systém je všude stejný, řízený a určovaný ministerstvem vnitra, i když se podle českého zvyku nikdo necítí vinen, vždycky za to může někdo jiný. (...)

Dodnes živoří tisíce nevinných lidí v otroctví jako za nejtemnějšího středověku. Mám pouze jedno přání: kéž by má pravdivá zpráva, kterou jsem ochoten kdykoli odpřisáhnout, přispěla k tomu, aby rozhodující mezinárodní místa byla nucena zasáhnout proti těmto lidsky nedůstojným poměrům všemi prostředky, které mají k dispozici.

Převzato z knihy "Slyšme i druhou stranu, Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí" (str.101-117), výběr a překlad z německého originálu "Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen", Mnichov 1952. Českou edici připravila Sidonia Dědinová, vydalo Infcentrum Šumava, České Budějovice 1991.

Přetisk pro www.go-east-mission.de (prosinec 2005) se svolením editorky.